

Nyheter

Ragnar Granit – vår bortglömda Nobelpristagare

Jubileumsår Det var på håret att USA och Harvard Medical School i Boston hade snott den blivande Nobelpristagaren i medicin eller fysiologi framför näsan på oss. Men Korpopojken Ragnar Granit valde i sista minuten Sverige – och vi, vi fick äran.

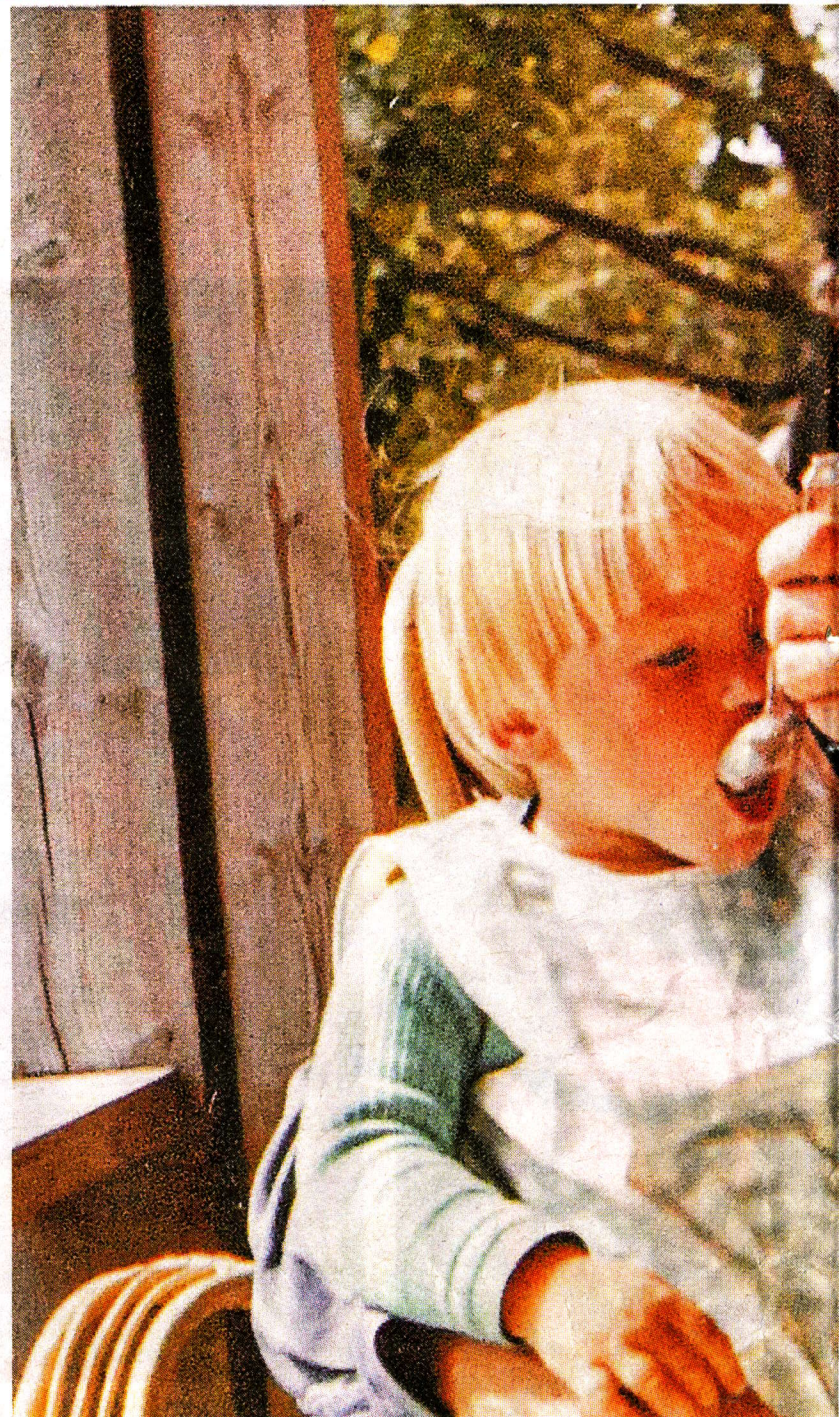
– Vi stod med biljetterna i handen för avfärd med ångbåt från Petsamo till Boston när pappa fick erbjudandet från Karolinska institutet. Det var inget lätt val med tanke på de enorma resurser USA kunde erbjuda, säger enda sonen, arkitekten **Michael Granit**.

– Att han valde det närmare belägna Sverige berodde på att han var så fäst vid Vikminne här i Korpo, släktingarna och vännerna att han inte ville lämna allt.

Michael Granit, visar mig runt på Vikminne, släktgården, i Korpostrom. I denna trakt har slakten hållit till sedan urminnes tid, nu i tolfte generation.

Här förflöt Ragnar "Raggen" Granits barndomssomrar med lek och segling tillsammans med kusinerna ur den Ringbomska klanen, den andra stora Korposläkten. Men, som han själv beskriver det i sina memoarer, det var inte ett typiskt sommar-gästsliv.

Detta skedde strax efter vinterkriget då den isfria Petsamohamnen fortfarande var en del av Finland. Nästan trettio år senare skulle **Ragnar Granits** beslut ge Finland Nobelpriset.

Minns du Ragnar Granit?

Jag ställer frågan till vänner och bekanta ur en äldre generation, som borde minnas.

Svaren är svävande. För den stora allmänheten har Ragnar Granit förblivit den kanske okändaste av våra fem nobelister. Ändå kunde han ha fått priset för två helt olika forskningsrön inom nervfysiologin.

En orsak till "doldisskape" är att forskaren, med djupa rötter i Korpo skärgård, bland många finsktalande upplevts som svensk, trots att hans banbrytande forskargärning inom nervfysiologin utfördes i Finland. Den andra orsaken var att Granits forskning om ögats färgseende inte är lätt att popularisera.

Grodans öga

Ragnar Granits stora ögonblick inträffade i labbet på Brobergsterrassen i Helsingfors. Det var strax före vinterkriget när han tillsammans med forskarkollegan **Gunnar Svæ-tichin** lyckades isolera signalerna från enskilda nervceller i grodögats näthinna. Plötsligt insåg de hur färginformationen från ögat förmedlas till hjärnan.

Han tog kunskaperna med sig till Stockholm. Först till Karolinska institutet och sedan som chef för neurofysiologiska avdelningen till Medicinska Nobelinstitutet. Småningom blev han även svensk medborgare.

För att få veta vem han egentligen var, inser jag att det är till Ragnar Granits hembygd vi måste ta oss.

Bakom den medeltida stenkyr-

GRATTIS. Kung Gustaf VI Adolf gratulerar Ragnar Granit på Nobel festen i Stockholms stadshus 1967.

FAKTA

Nobelpris 1967

● **Ragnar Granit** delade Nobelpriset i medicin eller fysiologi med **Keffer Hartline** och **George Wald** 1967.

● Priset gavs för deras pionjärforskning i hur ögat förmedlar färginformation till hjärnan.

● Den mikroelektrod de utvecklade för ändamålet anses ha fått en enorm betydelse för nervfysiologins utveckling.

kan i Korpo står en stram och anspråkslös sten där det framgår att professor Ragnar Arthur Granit, född 1900, död 1991, är begravd här tillsammans med sina föräldrar och hustrun **Daisy**. Det är inte bara stenen som är anspråkslös. Ordet "Nobelpristagare" högs aldrig in.

Men stenen, den är förstås i granit.

– Farfars far, kofferdieskepparen **Jeremias**, ändrade sitt släktnamn **Michelsson** till Granit under den ryska tiden. Ryssarna gillade inte namn på -son. Jeremias gick till prästen och sade att han vill ha ett "hårt" namn. Prästen sade "Granit, det är hårt".

"En stor förmån för mig var att få tillbringa den tre månader långa sommaren hos farföräldrarna i deras skärgårdshem, som man nådde efter en utdragen ångbåtsresa från Åbo mellan bryggorna i Pargas, Nagu och Korpo ... där levde man i en genuin miljö som knappast förändrats sedan 1600-talet. Det var inte något villaliv eller godsägarliv... utan den pensionerade sjökaptensfamiljens liv, med rötter i bygden så långt kyrkböckerna går tillbaka i tiden. Kaptenshemmet var ett självhushåll med två kor, några får och en gris. Morgon och kväll hade de två tjänsteflickorna en halvtimmes rodd till den holme där korna gick på bete. Det var egen mjölk, eget smör och varmrökta skinkor och fårbogor, storbak av svartbröd, 'sammalet', hålkakor och kaffebröd, och på hösten tvålkokning... Fiske pågick ständigt med ryssjor, mjärdar och nät ... vi levde i båt lika mycket som på land."

Vintrarna tillbringade skolpojken i Äggelby i Helsingfors, där pappa tjänstgjorde som forstmästare.

Långt senare restaurerade Ragnar huset på Vikminne såsom det varit under fars och farfars tid. I dag förflyttar sig besökaren tillbaka till den framgångsrike skepparen Jeremias tid. På väggarna hänger ursprungliga sjökort från Amerika-traden och skeppstavlur och möblemang är detsamma som Jeremias skaffade sig på sina långa resor.

– Där borta ser du "skrivarstugan", säger Michael och pekar på en liten röd stuga på berget ovan stranden.

– Här skrev Ragnar sina böcker vid bordet med utsikt över hemviken. Samtidigt kunde han hålla uppsikt över mig som rodde och seglade på viken.

AVSLÖJAR INGET. Ragnar Granits gravsten i Korpo är anspråkslös. Inte ett ord om att han fick Nobelpriset för femtio år sedan.

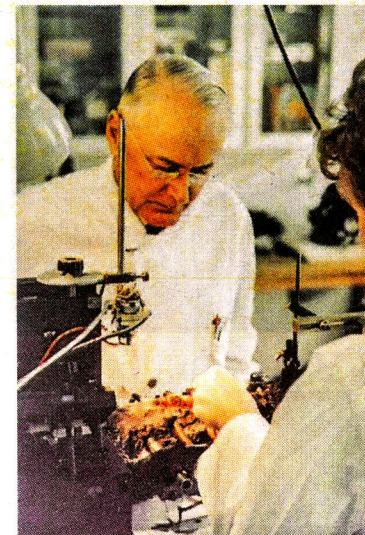
Fortfarande kan man tycka sig höra det trygga skrivmaskinsknatter flyta över vikens vatten.

Styrde bara båten

Segling var också "Raggens" passion. Han hade flera båtar, den kanske käraste var "Alone" som han och hustrun Daisy varje vår seglade från Stockholm till Korpo och tillbaka på hösten.

– Tills han en dag 1960 bara "pang" bestämde sig för att nu var det slutseglat.

Ragnar stannade i land och på

PIONJÄR. Ragnar Granit forskade i färgseendet, från och med 1940 på Karolinska institutet i Stockholm.

Vikminne blev trädgården hans ögonsten.

Michael minns inte sin far som en "kompispappa", utom då när de seglade.

– Men så snart man visade intresse för någonting så kunde man räkna med hans stöd. När jag ville snida fick jag fina snideriverktyg som jag fortfarande har kvar. Han ville aldrig styra en.

– Samma inställning hade han till sina doktorander. Han petade inte på dem, han litade på dem.

– När jag ville bli skulptör och se-

HUVUDSTADSREGIONEN	FINLAND
VÄRLDEN	EKONOMI
POLITIK	NORDEN EUROPA

Nobelmiddag i Korpo

Att det gått femtio år sedan Korpobördige Ragnar Granit fick Nobelpriset firas stort i Korpo i sommar. Bland annat kan man i Skärgårdscentrum i Korpoström den 1 juli äta en Nobelmiddag à la 1967.

Samma dag, den 1 juli, anordnas ett Ragnar Granit Symposium i Skärgårdscentrum där man får bekanta sig med människan och vetenskapsmannen Ragnar Granit i hans egen skärgårdsmiljö.

Föredragen beskriver hans utveckling från konstintresserad humanist till psykolog, läkare och internationell forskare.

Föredragshållare är professorer från Helsingfors universitet och Ka-

rolinska institutet med personlig anknytning till Granit.

Samtidigt öppnas utställningen "Nobelpristagaren Ragnar Granits liv och forskargärning", som producerats av Ragnar Granits sonson, konstnären **Joachim Granit**.

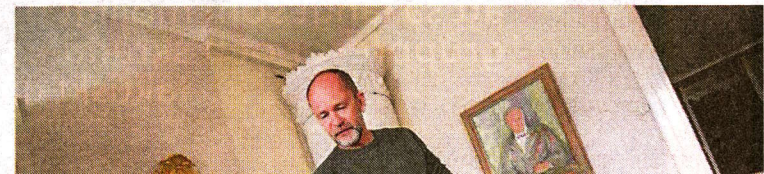
Som värd för Nobelmiddagen, som inspirerats av menyen i Stockholms stadshus 1967, står skådespelaren **Tobias Zilliacus**.

Menyn 1967 bestod av bland annat: rökt lax, kronärtskocksbottnar på bladspenat, pepparrotsgräddor och som huvudrätt vildand provençale, madeirasås och sallad.

Besökarna kan samtidigt bekanta sig med en unik utställning med **Victor Westerholms** skärgårdstavlor. **STEFAN LUNDBERG**

← **ARBETE OCH FRITID.** Ragnar Granit trivdes med att ha släkt och vänner omkring sig. Med ett intensivt jobb är det "viktigt att vara lat".

↓ **GRANIT FIRAS.** Sonsonen Joachim Granit är konstnär och har producerat en utställning om nobelpristagarens liv i Korpo.

” Så snart man visade intresse för någonting så kunde man räkna med hans stöd. När jag ville snida fick jag fina snideriverktyg som jag fortfarande har kvar. Han ville aldrig styra en.

Michael Granit
Ragnar Granits son

dan arkitekt så ställde han upp på det. Det var hans stora kvalitet.

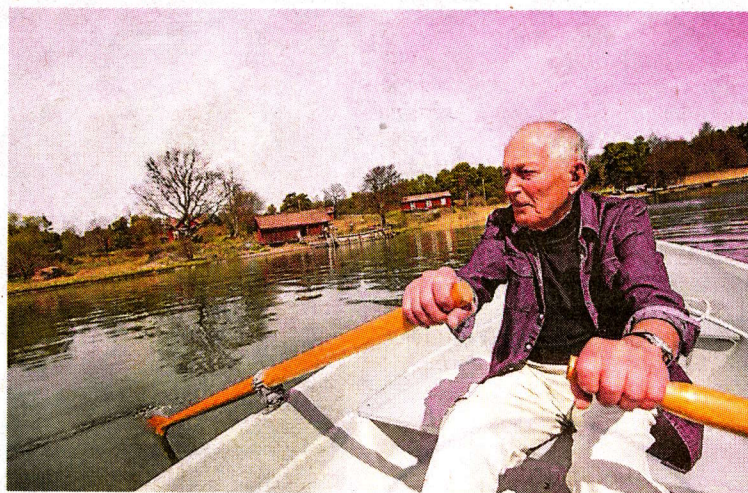
För Michael var pappan näst intill Gud när han var liten, men hans roll som ställföreträdande Gud tog slut när de två spelade bordtennis.

– Han blev sur när han förlorade och det visade hans mänskliga sida.

Michael minns fadern som en person med starkt utvecklad kontroll. Han kunde skilja strikt mellan arbete och fritid. När det var jobbet som gällde så var det bara jobb till hundra procent, men i umgängandet med vänner och familj kastade han loss.

Varnade för burnout

– Han sade att ”det är viktigt att vara lat” när man sysslar med ett så intensivt och tungt jobb som hans experimenterande var.

GOD FAR. Sonen Michael Granit minns pappa Ragnar som en starkt kontrollerad person. Att han också kunde kasta loss visar anteckningarna från seglingsäventyr med bästa vännerna.

Redan i sin essäsamling ”Ung mans väg till Minerva” (1941) beskriver han mästertligt ”den stora acedien”, det vill säga forskarledan. Ett begrepp som vi i dag har ersatt med burnout eller att ”gå i väggen”. Han fördjupade sig så till den grad i ämnet att han inte bara beskriver symtomen utan även terapin.

Han fann sitt ”ankarfäste” i hus-trun, som var lärare i trädgårdsodling och som lyckades fascinera honom för trädgårdshobbyn. Ett faktum som syns mer än väl på gamla bilder från den prunkande terrasserade trädgården på Vikminne.

Men kanske viktigast var att han var en intellektuell allätare, som var

intresserad av allt mellan himmel och jord. Under skoltiden var det inte naturvetenskaperna som gällde utan litteratur och måleri. Han hann med en fil.kand.-examen i vilken det ingick teoretisk och praktisk filosofi, estetik och kemi. I ett tidigare skede studerade han också juridik och psykologi.

Hans mångsidiga val av ämnen pekar mot att han var en veritabel sanningssökare. Efter att ha tagit emot sitt kandidatbrev utbrast han: ”Den dagen var en av de olyckligaste i mitt akademiska liv. Så överväldigande var känslan av att ha blivit magister utan att ha något verkligt vetande att ty sig till.”

Att han kunde kasta loss visar anteckningarna från seglingsäventyr med bästa vännerna. Och snapsvisorna som han författade under seglatserna.

Till seglarvännerna hörde forskarkollegan och vännen **William Rushton** som förundrade sig över hur skepparen i beckmörker kunde segla rakt på rätt boj i den åländska skärgården. ”Jag förstod inte vad Ragnar orienterade efter”, sade mannen, som var expert på mörkerseende.

Träffade alltid rätt

Granits kända forskarkolleger överförde samma iakttagelse på hans forskning. Han träffade alltid rätt, men ingen förstod riktigt hur det gick till.

På en färd till Utö träffade den unge medicinestuderande Granit ”sälkungen” **Mauritz Öhman** som led av svår värk. Ragnar ordinerade salicylsyra och värken försvann. Som tack blev han anvisad det hemliga öhmanska ”torskrummet”, som finns inritat i Utösläktens torskbibel.

Fiske var dock ingen stor passion. ”Efter en sommar i Kiantajärvi där jag fiskade harr och öring har det tamare skärgårdsfisket aldrig riktigt intresserat”, sade han senare i en intervju.

Skärgårdsbornas krämpor fick han stifta mer bekantskap med under vinterkriget. Ragnars årgång blev inte frontinkallad så han fick jobba som bland annat distriktslä-

kare i Korpo, Houtskär och Iniö. I jobbet ingick allt mellan svaga hjärtan och förlösningar. I det senare fallet visade han prov på stor pragmatism.

”Jag lydde Fabian Langenskiölds goda råd: far aldrig utan barnmorskan. Det rådet följde jag och levde sålunda upp till mitt rykte som professor.”

Nobelpriset 1967 kom inte som en överraskning. Han hade varit föreslagen så många gånger. En gång också för upptäckten att musklerna kan styras från hjärnan. Priset delade han med vännerna och kollegerna **Keffer Hartline** och **George Wald**.

– Mer än Nobelpriset uppskattade han säkert utmärkelsen Fellow of Royal Society. Men Nobelpriset blev grädden på moset, säger Michael Granit.

När han blev pensionerad drog han sig tillbaka från forskningen med en gång.

– Det blir inte bra när pensionärer experimenterar, sade han. I stället gladde han sig åt friheten att skriva vad han ville.

I samband med femtioårsminnet av Nobelpriset planerar man nu att förse gravstenen med en plakett som påminner om priset.

TEXT STEFAN LUNDBERG
029080 1354,
stefan.lundberg@ksfmedia.fi

FOTO ROBERT SEGER